

nog geen voet hadden durven zetten, als ze er überhaupt al van gehoord hadden. Zo'n vijftig verschillende culturen waren vertegenwoordigd en waar mogelijk werd elk van deze culturele manifestaties gekoppeld aan de overeenkomstige immigrantengemeenschap in LA.

We moeten de herinnering aan deze twee festivals koesteren, maar geen van beide biedt een model voor de toekomst. Het zou onmogelijk zijn om ze nu opnieuw te organiseren, zelfs als er geld voor was... en dat is er niet. Ze werden gecreëerd in hun eigen tijd en in de juiste omstandigheden. Maar hoewel hun programma niet gekopieerd kan worden, kunnen beide wel dienen als bron van inspiratie.

Vijfentwintig jaar lang heb ik Mickery Theatre in Amsterdam geleid. Nu zou Mickery niet kunnen bestaan en het zou ook niet uit zijn als kunnen herrijzen, maar het had ook niet zo lang kunnen bestaan als ik er niet voor gekozen had om telkens wanneer we een vleugje succes kenden, het genre opnieuw uit te vinden. Ik weet maar al te goed hoe gemakkelijk en verleidelijk het kan zijn om te beslissen het succes niet te verprutsen wanneer je een punt hebt bereikt waarop alles – eindelijk – begint te *werken*. (Hoe gaat dat gezegd ook weer? Als het niet stuk is, probeer het dan niet te repareren?) Maar telkens wanneer Mickery dat punt bereikte, heb ik er met opzet aan geputst zodat het helemaal opnieuw 'gerepareerd' moest worden. Die momenten waarop het allemaal vlot liep maakten mij rusteloos en wantrouwig, en als vanzelfsprekend begon ik het wiel opnieuw uit te vinden, ook al leek dat misschien helemaal niet nodig.

Voor Mickery heeft het alvast gewerkt. Achteraf beschouwd denk ik dat het werkte omdat succes nooit een statische kwaliteit is. Succes is als een theaterproductie. Een productie bestaat op het moment dat je ze ziet en die bepaalde expressie van die bepaalde productie zal je nooit meer te zien krijgen. Wat op dit moment werkt voor dit publiek met deze spelers in deze omstandigheden kan nooit op dezelfde manier opnieuw gecreëerd worden. Om het even welke vorm van succes is kortstondig. Met een oude en beproefde methode kan het groeien. Maar het zal gemakkelijker verkwijnen en sterven.

Pareltje

Als je eerder geïnteresseerd bent in het creëren van een pareltje dan van een circus – en begrijp me niet verkeerd, er zijn ook pareltjes van circussen – en als je bereid bent de voorwaarde te aanvaarden dat om het even wat je creëert telkens opnieuw uitgevonden moet worden wanneer je jongste manifestatie

voltooid is, dan zijn er echt geen grenzen. Wat zowel beangstigend als stimulerend kan werken.

Toen Peter Sellars en zijn team in Los Angeles neerstreken, hadden ze een vrij duidelijk beeld van wat hun programma zou zijn en ze waren ervan overtuigd dat ze in staat zouden zijn het programma in een paar dagen tijd aan te kondigen. Geloof me, wat ze op dat moment voor ogen hadden zou een programma van jewelste zijn geweest, uiterst succesvol en van zwaar kaliber. Maar de realiteit van Los Angeles kwam hard aan; ze keken rond, luisterden en bleven zoeken. Met als resultaat dat hun vooropgesteld concept een onmogelijkheid werd. Op dat moment begon het echte werk, en zo kwam een uniek festival tot stand.

Ik heb het al ter sprake gebracht, maar het is belangrijk genoeg om het te herhalen. Dit festival van Los Angeles was vooral ook uniek omdat er nooit een kopie van gemaakt kan worden. Een succesformule van een ander festival kopiëren is het beste recept voor een flop. Dit gaat hand in hand met het steeds opnieuw uitvinden van je eigen formule. Daar staat of valt alles mee. Door een bleke doorslag te maken (een techniek die op zich al op sterven na dood is) ontzeg je je, als festivalmaker, ook niet te missen gelegenheden om te proberen je eigen omgeving te begrijpen en de realiteit van je eigen specifieke situatie te analyseren.

De voorbije dagen heeft u een inventaris opgesteld van festivals zoals die in de Westerse wereld gekend zijn. Misschien heeft u ontdekt dat bepaalde aspecten van uiteenlopende formules u aanstaan, andere dan weer niet, en doet u een paar ideeën op die u in een ander schema zou kunnen inpassen. Volgens mij heeft dit allemaal vooral te maken met marketing en met positioneren, een eigen plaats creëren binnen de context van wat er geboden wordt. Het is goed om dat allemaal te weten, als achtergrondinformatie, maar het echte werk begint ergens anders.

Misschien overweegt u wel om een festivalformule te gebruiken om komaf te maken met wat u de voorbije kwarteeuw heeft gedaan. Dat is wat ik met *Touch Time* heb gedaan, een gevuld programma van tien dagen dat een waardig einde voor Mickery betekende en tegelijk het zaad voor de toekomst zaaide. Het programma was ontworpen om op een heel specifieke plek in Amsterdam plaats te vinden: alle centraal gelegen theaters rond de stadsschouwburg in Amsterdam. Ik had een specifiek thema: ideeën vieren en dan wegwezen. Het was bedacht voor een specifiek moment: het einde van Mickery. En het eenmalige van het gebeuren was duidelijk ingebouwd. Hoewel zo'n programma in andere omstan-

digheden waarschijnlijk een kamikaze-onderneming zou zijn, meen ik te mogen geloven dat *Touch Time* een *statement* was.

Natuurlijk was niet iedereen weg van wat *Touch Time* deed of de manier waarop het dat deed. Sommigen haatten het duchtig. Dat gebeurt. Vaak. Het is onrealistisch om enerzijds duidelijke keuzes te maken op basis van je eigen visie en anderzijds te verwachten dat iedereen het met je eens zal zijn.

Het opnieuw uitvinden van kunstbeoefening op kleinere schaal

Ik heb u een paar voorbeelden gegeven van wat in wezen unieke festivals zijn. Ik heb te verstaan gegeven dat ik een overtuigd voorstander ben van het opzetten, uitwerken en behoeden van één centraal thema. Wat de bedreiging van toerisme, cultureel erfgoed en stadsmarketing betreft, heb ik gewezen op het festival van Mortier, dat zich over het probleem heen heeft gezet, en ik heb het gehad over een festival als Oerol, dat zich op een kruispunt in zijn bestaan bevindt.

Los van het geld dat Mortier ter beschikking heeft, is het grootste verschil tussen de Salzburger Festspiele en het Oerol Festival dat in Salzburg het toerisme al op een overrompelende manier aanwezig was in de stad. Mortier heeft die traditie opnieuw bezielde en uitgedaagd op dezelfde manier als hij het traditionele festivalpubliek heeft uitgedaagd. Hij is erin geslaagd de gevaren in te lijven en ze als instrumenten te gebruiken om zijn festival een provocerend tweede leven te geven.

Oerol heeft een nadeel doordat de kracht van hun brandpunt parallel is ontwikkeld met de broodnodige toeristische industrie van Terschelling. Joop Mulder wordt geconfronteerd met het probleem dat hij de wortels van het festival moet herdefiniëren en die herdefiniëring moet uiten. Als hij daar niet in slaagt zal Oerol oplossen in de toeristische industrie.

Toen we die avond aan het brainstormen waren over het kasteel van Dracula was dat niet meer dan een grap onder vrienden. Maar voor mensen die over de middelen beschikken om projecten te ontwikkelen van een zekere omvang, zou die formule een stimulerende mogelijkheid kunnen bieden om cultuurtoerisme in Roemenië te ontwikkelen, op voorwaarde dat de bevolking daarmee zou instemmen. Zo'n project zou ook op theatergebied heel opwindend kunnen zijn, theater voor het plezier, theater met een knipoog.

Maar mijn hart gaat uit naar het opnieuw uitvinden van kunstbeoefening op kleinere schaal, zoals bijvoorbeeld gebeurt bij Victoria in Gent, Polverigi in Italië, het (intussen jam-